

PROCEDURA POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU PRÓB SAMOBÓJCZYCH I SAMOBÓJSTWA UCZNIĄ W ZESPOLE PLACÓWEK SPECJALNYCH W TCZEWIE

§ 1

Każdy pracownik (pedagogiczny i niepedagogiczny) Zespołu Placówek Specjalnych w Tczewie zobligowany jest do reagowania na wszelkie sygnały o ryzyku zachowania autodestrukcyjnego u ucznia oraz na niepokojące zachowania uczniów mogące wskazywać na zamiary samobójcze. W przypadku zaobserwowania lub pozyskania informacji, że uczeń planuje podjąć lub podjął próbę samobójczą, każdy pracownik powinien niezwłocznie poinformować o tym fakcie dyrektora szkoły, psychologa szkolnego oraz pedagoga.

§ 2

Wczesne sygnały ostrzegawcze wskazujące na ryzyko zachowań samobójczych:

- wycofywanie się z kontaktów z rodziną i przyjaciółmi,
- wyraźne zmiany nastroju;
- trudności z koncentracją;
- trudności w szkole; obniżenie jakości pracy i ocen;
- zmiana dotychczasowych zwyczajów dotyczących jedzenia i snu (utrata apetytu lub objadanie się, bezsenność lub nadmierna senność);
- utrata zainteresowania rozrywkami;
- częste uskarżanie się na fizyczne dolegliwości, przeważnie powiązane z emocjami, jak bóle głowy, bóle żołądka lub uczucie zmęczenia;
- utrata zainteresowań dla rzeczy i spraw, o które dotychczas się troszczył (np. zaniechanie dbałości o wygląd).
- odrzucanie otrzymywanych pochwał lub nagród;

O wysokim ryzyku zachowań samobójczych świadczyć może wystąpienie przynajmniej jednego z poniższych czynników:

- mówienie o poczuciu beznadziejności, bezradności, braku nadziei, braku wyjścia lub własnej bezwartościowości;
- mówienie wprost lub pośrednio o samobójstwie lub o jego planowaniu;
- wypowiedzianie komunikatów typu: „Jestem niczym”, „Nie warto się mną zajmować”, „Chciałbym umrzeć”, „Zamierzam się zabić”, „Nie powinnam się urodzić”;
- wypowiedzianie co jakiś czas komunikatów typu: „Niedługo przestanę być dla ciebie problemem”, „To nie ma znaczenia”, „To już na nic się nie zda” lub „Już się nie zobaczymy”;
- pisanie listów pożegnalnych lub testamentu;
- pozbywanie się osobistych i cennych przedmiotów;
- unikanie kontaktów z bliskimi kolegami, izolacja, zamykanie się w sobie;
- wzrost impulsywności: nagłe impulsywne działania, jak akty agresji i przemocy, zachowania buntownicze lub ucieczkowe (wynikające z ogromnego napięcia emocjonalnego); nagłe sytuacje alkoholowe lub narkotykowe (będące próbą „znieczulenia się w cierpieniu” lub formą wołania o pomoc);
- nagłe przejście z depresji do stanu zadowolenia; zwykle oznacza to, że uczeń, po okresie walki wewnętrznej, podjął już decyzję o ucieczce od problemów i zakończeniu swego życia;
- przejawianie innych zachowań ryzykownych np. okaleczanie się;
- przejawianie zainteresowania tematyką śmierci, umierania itp.,
- podejmowanie w przeszłości prób samobójczych;
- fascynacja znanymi osobami (np. gwiazdami popkultury), które popełniły samobójstwo.

Jeżeli w ciągu ostatnich kilku tygodni lub dłużej, nauczyciele, wychowawcy czy koledzy zaobserwowali u ucznia wymienione wyżej sygnały, szkoła powinna podjąć natychmiastowe działania. Kilka utrzymujących się objawów świadczy o poważnym kryzysie afektywnym z wysokim ryzykiem samobójstwa wymagającym pilnej interwencji specjalistów, niekiedy także farmakologicznej.

§ 3

Postępowanie w przypadku stwierdzenia występowania u ucznia czynników wskazujących na ryzyko zachowań samobójczych.

1. Każdy, kto zauważył niepokojące zachowania, zobowiązany jest zgłosić swoje obserwacje psychologowi/pedagogowi/wychowawcy klasy.
2. Po odebraniu zgłoszenia wychowawca ucznia wraz z psychologiem lub pedagogiem dokonują wstępnego rozpoznania sytuacji pod kątem ryzyka zachowania samobójczego.
3. Ustalają, które z w/w sygnałów występują u danego ucznia.
4. Jeżeli występują wczesne sygnały ostrzegawcze kontaktują się z rodzicami w celu ustalenia przyczyn zmian w zachowaniu, przekazują informację o zagrożeniu i ustalają z nimi zasady wzajemnych kontaktów, proponują objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie szkoły i/lub wskazują konieczność konsultacji specjalistycznych poza szkołą . Wzór pisemnego potwierdzenia przekazania informacji o zagrożeniu suicydalnym dla rodziców – Załącznik nr1
5. Jeżeli przyczyną zagrożenia sytuacją suicydalną może być sytuacja domowa ucznia wychowawca/psycholog/pedagog informują odpowiednie instytucje (PCPR/MOPS/Sąd/Policja).
6. Wychowawca/ psycholog lub pedagog szkolny informują o sytuacji ucznia Dyrektora szkoły Po zakończeniu działań sporządzają notatkę służbową.

§ 4

Postępowanie w przypadku posiadania informacji, że uczeń ma zamiar popełnić samobójstwo (informacja od samego ucznia, innych uczniów, rodziny, osób postronnych lub na podstawie dokonanej wcześniej oceny stanu psychicznego/emocjonalnego ucznia):

1. Pracownik, który otrzymał informację o zamiarze popełnienia samobójstwa przez ucznia, stara się natychmiast odnaleźć ucznia i obowiązkowo powiadamia wychowawcę klasy, psychologa i pedagoga szkolnego. Jeżeli uczeń przebywa w tym czasie w internacie a w szkole nie ma już wychowawcy, psychologa lub pedagoga pomija ten krok.

2. Uczeń zostaje przeprowadzony do ustronnego, bezpiecznego miejsca i przez cały czas jest pod opieką nauczyciela bądź innego pracownika szkoły.
3. Po zdiagnozowaniu sytuacji wychowawca/ psycholog lub pedagog szkolny informują o zaistniałej sytuacji rodziców/ opiekunów prawnych ucznia i jednocześnie wzywają karetkę pogotowia oraz Policję.
4. Wychowawca klasy, psycholog lub pedagog szkolny natychmiast informuje o sytuacji dyrektora szkoły.
5. Jeżeli uczeń ma zamiar popełnienia samobójstwa, gdyż powodem jest sytuacja domowa ucznia wychowawca/psycholog/pedagog informują odpowiednie instytucje (PCPR/MOPS/Sąd/Policja).
5. Psycholog, pedagog szkolny w porozumieniu z wychowawcą klasy jako zespół kryzysowy (mogą dołączyć do zespołu inni pracownicy, wskazani przez dyrektora, z którymi uczeń ma dobrą relację lub posiadają odpowiednie kompetencje) przygotowują dalszą strategię działania wspierającego ucznia i rodzinę z uwzględnieniem zalecań lekarza psychiatry, psychoterapeuty, jeżeli takie są. Celem tych działań jest zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa w szkole/internacie oraz atmosfery życzliwości.
6. Uczeń po powrocie do placówki powinien natychmiast zostać objęty indywidualną opieką psychologiczno- pedagogiczną na terenie szkoły i psychiatryczną/psychoterapeutyczną poza szkołą.

§ 5

Postępowanie w przypadku podjęcia przez ucznia próby samobójczej na terenie szkoły/internatu:

1. Pracownik po otrzymaniu informacji o próbie samobójczej ucznia stara się go odnaleźć.
2. Wzywa lub prosi inną osobę dorosłą o jednoczesne wezwanie karetki pogotowia i Policję oraz rodziców ucznia.
3. Natychmiastowo zgłasza ten fakt Dyrektorowi szkoły oraz psychologowi /pedagogowi szkolnemu jeżeli są jeszcze dostępni na terenie szkoły.
4. Po odnalezieniu ucznia należy usunąć przedmioty umożliwiające podjęcie kolejnej próby.

5. Uczeń dyskretnie przeprowadzany jest w bezpieczne, ustronne miejsce. Pozostaje pod opieką nauczyciela lub innego pracownika szkoły.
6. Jeżeli zachodzi taka potrzeba udzielana jest pierwsza pomoc przedmedyczna.
7. O próbie samobójczej Dyrektor szkoły informuje organ prowadzący i sprawujący nadzór pedagogiczny nad szkołą.
8. Dyrektor Szkoły informuje również Radę Pedagogiczną w celu podjęcia wspólnych działań o charakterze wsparcia psychologiczno - pedagogicznego ucznia po powrocie do szkoły.
9. Jeżeli szkoła posiada informację, iż powodem próby samobójczej może być sytuacja domowa ucznia wychowawca/psycholog/pedagog informują odpowiednie instytucje (PCPR/MOPS/Sąd/Policja).
10. Psycholog, pedagog szkolny w porozumieniu z wychowawcą klasy jako zespół kryzysowy (mogą dołączyć do zespołu inni pracownicy, wskazani przez dyrektora, z którymi uczeń ma dobrą relację lub posiadają odpowiednie kompetencje) przygotowują dalszą strategię działania wspierającego ucznia i rodzinę z uwzględnieniem zalecań lekarza psychiatry, psychoterapeuty, jeżeli takie są. Celem tych działań jest zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa w szkole/internacie oraz atmosfery życzliwości.
11. Psycholog, pedagog szkolny przekazują rodzicom/ opiekunom prawnym informację o konieczności objęcia dziecka pomocą terapeutyczną poza terenem placówki.
12. Strategia działań zaplanowana przez szkołę omawiana jest na spotkaniu z rodzicami/ opiekunami prawnymi. Po omówieniu strategii spisywany jest notatka z spotkania zawierająca ustalenia. Notatkę służbową podpisują wszystkie osoby uczestniczące w spotkaniu.

§ 6

Postępowanie w przypadku podjęcia przez ucznia próby samobójczej poza terenem szkoły:

1. Jeżeli próba samobójcza ma miejsce poza terenem szkoły a rodzic poinformował o zajściu szkoły, Dyrektor szkoły, psycholog lub pedagog szkolny przekazuje rodzicom/opiekunom prawnym informację dot. proponowanych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

2. O próbie samobójczej Dyrektor szkoły informuje Radę Pedagogiczną, w celu podjęcia wspólnych działań o charakterze wsparcia psychologiczno - pedagogicznego ucznia po powrocie do szkoły.

3. Jeżeli szkoła posiada informację, że powodem próby samobójczej może być sytuacja domowa ucznia wychowawca/psycholog/pedagog informują odpowiednie instytucje (PCPR/MOPS/Sąd/Policja).

4. Psycholog, pedagog szkolny w porozumieniu z wychowawcą klasy jako zespół kryzysowy (mogą dołączyć do zespołu inni pracownicy, wskazani przez dyrektora, z którymi uczeń ma dobrą relację lub posiadają odpowiednie kompetencje) przygotowują dalszą strategię działania wspierającego ucznia i rodzinę z uwzględnieniem zalecań lekarza psychiatry, psychoterapeuty, jeżeli takie są. Celem tych działań jest zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa w szkole/internacie oraz atmosfery życzliwości.

5. Strategia działań zaplanowana przez szkołę omawiana jest na spotkaniu z rodzicami/opiekunami prawnymi. Po omówieniu strategii spisywany jest notatka służbowa ze spotkania zawierająca ustalenia, który podpisują wszystkie uczestniczące w nim osoby.

§ 7

Postępowanie w przypadku powrotu ucznia do szkoły/internatu po powziętej próbie samobójczej lub dłuższym pobycie w szpitalu (zaburzenia psychiczne):

1. Warunkiem powrotu ucznia do szkoły/internatu (po powziętej próbie samobójczej lub dłuższym pobycie w szpitalu - zaburzenia psychiczne, emocjonalne) jest dostarczenie informacji/zaświadczenia od lekarza specjalisty o braku przeciwwskazań do powrotu do szkoły w normalnym trybie.

2. Psycholog, pedagog szkolny w porozumieniu z wychowawcą klasy jako zespół kryzysowy (mogą dołączyć do zespołu inni pracownicy, wskazani przez dyrektora, z którymi uczeń ma dobrą relację lub posiadają odpowiednie kompetencje) przygotowują dalszą strategię działania wspierającego ucznia i rodzinę z uwzględnieniem zalecań lekarza psychiatry, psychoterapeuty, jeżeli takie są. Celem tych działań jest zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa w szkole/internacie oraz atmosfery życzliwości.

3. Strategia działań zaplanowana przez szkołę omawiana jest na spotkaniu z rodzicami/opiekunami prawnymi. Po omówieniu strategii spisywany jest notatka służbowa ze spotkania zawierająca ustalenia, którą podpisują wszystkie uczestniczące w nim osoby.

4. W przypadku zaistniałych przesłanek mogących świadczyć o pogorszeniu stanu zdrowia rodzic/opiekun prawny po uzyskaniu takiej informacji ze szkoły, ma obowiązek odebrać dziecko ze szkoły i udać się do odpowiedniego specjalisty.

5. Przy każdej kolejnej interwencji szkoła wymaga od rodzica/opiekuna prawnego przedstawienia zaświadczenia od lekarza o braku przeciwwskazań do kontynuowania nauki w szkole.

§ 8

Postępowanie w przypadku śmierci samobójczej ucznia:

1. W przypadku śmierci ucznia w wyniku samobójstwa Dyrektor szkoły informuje organ prowadzący szkołę oraz organ sprawujący nadzór pedagogiczny.

2. Pedagog szkolny/ psycholog, wychowawcy obejmują pomocą psychologiczno-pedagogiczną klasę, do której uczęszczał uczeń oraz uczniów, którzy tego wsparcia wymagają a w przypadku, gdy przebywał w internacie również jego wychowanków.

Jeśli uczeń popełni samobójstwo należy pamiętać o kilku zasadach:

- Wszystkie działania powinny być przeprowadzone najszybciej jak to możliwe (najważniejsze są pierwsze 3 dni po zdarzeniu).
- Uczniowie, personel i rodzice powinni być poinformowani o wydarzeniu. Komunikat ma być ograniczony do niezbędnego minimum (nie opisujemy metody i miejsca, ale podkreślamy, że jest to skutek interakcji wielu czynników).
- W czasie spotkań z młodzieżą należy stworzyć możliwość do przepracowania emocji związanych z tym wydarzeniem. Uczniowie powinni uzyskać informację o miejscach, w których uzyskaliby pomoc w czasie kryzysu oraz numery telefonów zaufania.
- Uczniowie powinni zostać poinformowani w małych grupach (w zespołach klasowych/ wychowawczych) przez psychologa, pedagoga, wychowawcę.
- Po samobójstwie lub usiłowaniu popełnienia może dojść do zjawiska zakażania się samobójstwem (tzw. Efekt Wertera). By tego uniknąć staramy się nie gloryfikować zmarłego, nie podkreślać jego pozytywnych cech oraz sympatii, jaką się cieszył w szkole, nie przedstawiać jako ofiary różnych trudnych zdarzeń życiowych a raczej skupić na konkretnym przekazaniu najważniejszych informacji, położenie nacisku na konsekwencje śmierci

odczuwane przez najbliższe zmarłemu osoby oraz przekazać informację o możliwych formach wsparcia w szkole i poza nią. Należy zidentyfikować wszystkich uczniów/wychowanków o złym stanie emocjonalnym lub ze skłonnościami samobójczymi i otoczyć ich większą opieką i wsparciem.

Załącznik nr 1

Pisemne potwierdzenie przekazania informacji o zagrożeniu suicydalnym dla rodziców – przykład

Potwierdzamy, że zostaliśmy powiadomieni o zagrożeniu podjęcia próby samobójczej przez nasze dziecko ..... oraz konieczności niezwłocznej/szybkiej konsultacji specjalistycznej (psychologicznej, psychiatrycznej). Zostały nam przekazane numery telefonów i adresy placówek, gdzie możemy uzyskać pomoc. Zobowiązujemy się do dostarczenia informacji zwrotnej po konsultacji specjalistycznej w celu zorganizowania opieki i pomocy na terenie szkoły. Miejscowość i data podpisy rodziców / opiekunów .....

Załącznik nr 2

Jak reagować, gdy uczeń mówi o samobójstwie Jak się zachować, gdy młody człowiek komunikuje wprost zamiary samobójcze, daje do zrozumienia, że chce pozbawić się życia, czy opowiada o podejmowanych wcześniej próbach samobójczych?

Celem rozmowy ma być nawiązanie kontaktu, zapewnienie bezpieczeństwa oraz umożliwienie odreagowania nagromadzonych emocji. Rozmowa powinna odbywać się bezpiecznym i dyskretnym miejscu. Kilka podstawowych zasad reagowania i wskazówek umożliwiających osiągnięcie celów i uniknięcie poważnych błędów (por. NASP, 2007; Goldman, Beardslee, 1999; Doan, Lazear, Roggenbaum, 2003; McKee, Jones, Barbe, 1993).

1. Zachowaj spokój. Nie panikuj. Ważne, żeby rozmowę prowadzić w sposób naturalny, opanowany, wspierający i dający oparcie.
2. Nie lekceważ ucznia, traktuj jego samego i jego zamiary poważnie.
3. Porozmawiaj z uczniem właśnie teraz, w tej chwili, nie odsyłaj go. Odesłanie ucznia na inny termin może zwiększyć lęk, poczucie osamotnienia i beznadziei.
4. Nie zostawiaj ucznia ani na chwilę samego. Jeśli potrzebujesz pomocy i wezwij psychologa, pedagoga szkolnego. Oczekując na pomoc, zatroszcz się o dziecko spokojnie i serdecznie. Po przyjeździe drugiej osoby pozostań przy ich rozmowie.
5. Nie obiecuj absolutnej dyskrecji. Nie zawieraj kontraktu, że nikomu nic nie powiesz, gdyż musisz powiadomić dyrektora i rodziców. Czasem konieczna jest współpraca z policją i sądem rodzinnym. Można odwołać się do obowiązującej procedury, że takie sytuacje rozpatrywane są w zespole. Przede wszystkim należy powtórzyć, że zależy nam na uczniu.
6. Zapewnij możliwie najlepsze warunki rozmowy, zadбай o bezpieczne miejsce, intymność i dyskrecję.
7. Nie prowokuj ucznia, podając w wątpliwość jego zamiary.
8. Respektuj uczucia ucznia. Nie bagatelizuj problemu protekcyjnym traktowaniem go.
9. Uważnie słuchaj. Skup się na uczniu, pozwól mu mówić. Nie komentuj, dbaj o kontakt wzrokowy.

10. Nie próbuj poprawiać nastroju ucznia. Uczeń w tym momencie przeżywa dramat i cierpi, a pocieszenie może zostać odebrane jako dowód lekceważenia, kompletnego braku zrozumienia i braku rozsądku.

11. Bądź empatyczny. Spróbuj nazwać emocje i odczucia ucznia: „Poczułeś, że świat się wali?” albo „Byłaś przerażona”.

12. Bądź cierpliwy. W uczniu jest pełno lęku, żalu, wstydu i gniewu. Może zachowywać się buntowniczo i prowokacyjnie. Nie daj się sprowokować.

13. Nie mów, że bardzo cię to zdenerwowało lub przerażyło to, co powiedział. Nie opowiadaj teraz o własnych trudnościach życiowych i stanach psychicznych ani o znanych ci podobnych przypadkach. Skoncentruj się na historii ucznia.

14. Nie oceniaj. Unikaj oceniania zachowania ucznia i wypowiedania opinii, co jest dobre, a co złe, etyczne lub nieetyczne.

15. Nie próbuj prowadzić dyskusji. Nie czuj się zobowiązany do natychmiastowego przekonania ucznia, by zrezygnował z samobójczych zamiarów:

- Nie zasypuj go lawiną argumentów.
- Nie przeciwstawiaj się gwałtownie samobójczej decyzji ucznia, ale zachęcaj do odwołania w czasie jej realizacji.
- Unikaj wywoływania w nim poczucia winy. Nie obciążaj go dodatkowo. Nie używaj takich argumentów jak rozpacz rodziców i bliskich w przypadku jego śmierci.
- Masz jednak prawo nie zgadzać się z wielokrotnie wypowiedzianym przez ucznia przekonaniem o braku wyjścia z kryzysu. Powiedz: „Wiem, że tak to widzisz i oceniasz, ale ja nie zgadzam się tobą. Przychodzą mi do głowy różne możliwe wyjścia”. Demonstruj spokojną pewność siebie.

16. Wypowiadaj się w sposób bezpośredni i otwarty. Nie obawiaj się używać słów „śmierć” i „samobójstwo”.

17. Nie bój się ciszy. Daj sobie i uczniowi czas na refleksję

18. Przedstaw swoje najbliższe zamiary. Możesz jeszcze nie wiedzieć, jak rozwinie się akcja pomocy. Opowiedz jednak uczniowi, co zamierzasz zrobić w jego sprawie

w najbliższym czasie, by nie czuł się zaskoczony i zdradzony przez ciebie. Zapytaj, czego obawia się w związku z planowanymi przez ciebie działaniami.

Dyrektor Zespołu Placówek Specjalnych

D Y R E K T O R
Zespołu Placówek Specjalnych
w Tczewie

.....

mgr Wojciech Rinc

(pieczętka i podpis dyrektora szkoły)